

[content/uploads/2015/03/ANALE_2006_FULL-TEXT/pdf\(accesat 29.05.2018\)](http://content/uploads/2015/03/ANALE_2006_FULL-TEXT/pdf/accesat29.05.2018)

8. Афанфсов Н., Павлов А., Секулярная политическая теология Марсилия Падуанского.- Логос, том 25, №.6, 2015, pp. 44-67

9. Лупарев Г.П., Политико-правовые воззрения Марсилия Падуанского//Вопросы Государства и права
(http://elibrary.kz/djwnload/zhurnal_st/st4604.pdf (accesat19.05.2018

ETAPELE DE DEZVOLTARE A MOBILIERULUI TRADIȚIONAL MOLDOVENESC PÂNĂ LA MIJLOCUL SEC. XX

Elena MADAN,

lector universitar, UTM

***Abstract:** The furniture of the peasant house in its historical and artistic evolution, is part of our cultural heritage and deserves a more in-depth research, both of the few pieces preserved in peasant houses and museums, as well as in archives, and specialized literature. The incursions in the brief description of the furniture from the places of worship in its historical evolution allow us to connect with the peasant furniture. And the field research, carried out by us, on the entire territory of the Republic of Moldova, as well as the presence of peasant furniture in ethnographic museums in the country, allows us to have access to the few pieces of furniture preserved, from the late nineteenth century - first half XX, and which presents a material of vast artistic value.*

Keywords: furniture, traditional, peasant, evolution, woodworking, artistic value

Mobilierul locuinței țărănești în evoluția sa istorică și artistică, face parte din patrimoniul nostru cultural și merită o cercetare mai

aprofundată, atât a pieselor puține păstrate în locuințele țărănești și în muzee, cât și în arhive, și literatura de specialitate. Acest studiu ne-ar permite o valorificare mai adecvată a pieselor de mobilier care au intrat în habitatul țăranilor, care fiind nu atât de numeroase la număr aveau o semnificație importantă din punct de vedere funcțional cât și artistic, cum ar fi lăzile de zestre și sofcele. Din păcate, din cauza materialului perisabil din care era construit mobilierul, majoritatea fiind din lemn, și atitudinii generațiilor ulterioare referitor la mobilierul învechit, odată cu evoluția și apariția a divertismentului larg ce o oferă piața de astăzi, a adus la dispariția parțială sau totală, în unele locuri, a acestuia. Aceasta ne o confirmă cercetările realizate de noi în teren, în ultimii ani, pe întreg teritoriul Republicii Moldova.

În pofida faptului că s-au făcut mai multe cercetări, de arheologi și istorici, de etnologi și cercetători în studiul artelor, cu privire la casele țărănești, delimitarea spațiului interior cât și a broderiilor, covoarelor și țesăturilor, care făceau parte din decorarea interiorului, cercetările cu privire la mobilierul țăranesc au fost abordate tangențial, și nu a devenit până acum obiect de studiu aparte, fapt ce a determinat actualitatea și importanța cercetării realizate de noi.

Din cele mai vechi timpuri civilizația lemnului a fost dominantă. Lemnul era un material accesibil, cu proprietăți multiple, adaptate confecționării diferitor obiecte și satisfacerii necesităților vitale. În pofida faptului că nu avem vestigii a prelucrării lemnului de la începutul civilizației, din cauza materialului perisabil, realizarea artistică a obiectelor din alte materiale, care se prelucrau mult mai greu și au putut ajunge până în zilele noastre, ne permite să afirmăm, că obiectele din lemn, inclusiv și mobilierul era prezent pe parcursul său istoric.

Încă din paleoliticul superior (35 mii-10 mii ani în urmă), în stațiunea de la Cosăuți, s-au depistat resturile unor locuințe de suprafață, de formă ovală sau circulară, ce adăposteau vetre de foc, de asemenea s-au găsit atelier de cioplire. Inventarul arheologic este alcătuit dintr-o cantitate imensă de piese de silex, foarte multe unelte. Apare interes pentru obiectele de artă și de artă mobilă, confecționate din fildeș de mamut și piatră, exemplu fiind pandantive,

figurine antropomorfe și zoomorfe, podoabele și obiectele de cult. [1, p.29]

Iar în epoca neolitică (a doua jumătate a mil. VI a.Chr - începutul mileniului III a.Chr), datorită procesului de sedentarizare a comunităților umane, a permis perfecționarea metodelor de prelucrare a pieselor de os și piatră cât și confecționarea primelor vase de lut ars. Ceramica era ornamentată prin incizii în stil geometric.

Un mare interes artistic și științific o reprezintă un complex de două statui, Gânditorul „și femeia lui” (3500-4000 a.Chr), descoperită la Cernavoda. Iar bine cunoscutul, „Gânditor” reprezintă un om așezat pe un scăunel, cu coatele sprijinite pe genunchi și capul în pumni. Scăunelul respectiv este decorat geometric cu piciorușe evidențiate, fiind o replică fidelă a scăunelilor de piatră și cele din lemn din perioada respectivă. Această statuie este considerată o capodoperă a artei neolitice universale. [2, p.27]



Fig.1. „Gânditorul”.
Muzeul de Istorie Națională și
Arheologie Constanța

Colecțiile arheologice din epoca eneoliticului (sfârșitul mileniului V a.Chr - începutul mileniului III a.Chr), sunt cele mai reprezentative. Este epoca când pentru prima dată sunt confecționate piese din metal (cupru). Predomină uneltele executate din os și piatră. Iar elementele artistice de pe vasele de ceramic a culturii Cucuteni-Tripolii, cultura Bolgrad-Alden și a triburilor de păstori din stepele nord-pontice, oferă o varietatea de ornamente aplicate, decorate în tehnică incizată sau pictată.

Epoca bronzului (începutul mileniul al III-lea - sfârșitul mileniului II a.Chr.), este constituită din trei etape, fiecare cu trăsături particulare ale culturilor arheologice care le alcătuiesc. În fondurile Muzeului Național de Istorie a Moldovei, se păstrează mai multe

piese cu valoare de unicat – topoare, pumnale, seceri, ace, vase, podoabe și piese votive.

Prima perioadă a fierului, perioada Hallstattului Tracic, este importantă prin faptul că a pus bazele culturii geto-dacice care a existat în secolele VI-I a. Chr. Geții au avut așezări și cetăți fortificate cu valuri și șanțuri. Locuințele simple aveau pereții de lemn pe fundații de piatră. Din care mai reprezentative sunt – Trebujeni, Butuceni, Saharna Mare și Mică, Stolniceni, Mașcați. În epoca fierului, ca urmare a dezvoltării tehnologiei de extracție a minereului și a metalurgiei, s-au răspândit meșteșugarii specializați. Acest fapt ne permite să considerăm că prelucrarea artistică a lemnului s-a intensificat, odată cu diversificarea uneltelor și obiectelor confecționate din metal. [3]

Cererea crescândă pentru obiecte confecționate din fier a sporit schimburile de mărfuri. Existența relațiilor și întreținerea acestor contacte cultural-economice cu populația coloniilor nord-pontice grecești, începând cu mijlocul mileniului I a. Chr, se confirmă prin descoperirea în așezări și necropole a pieselor de import – amfore, vase de lux, podoabe de aur, ș.a. Ceea ce nu putea să nu influențeze locuitorii acestor ținuturi.

Din arta traco-dacică prezintă interes, reprezentarea scaunului pe Rhytonul de la Poroina Mare (sec. IV - III a. Chr.) (Fig.2 a,b,c), care „are forma unui corn din argint, parțială aurit, terminat în protomă de taur. Buza cornului, aurită, ușor răsfrântă în exterior este decorată de o bandă îngustă ornamentată cu linii oblice incizate și un rând de ove duble cu un punct în interior. Pe gâtul recipientului este reprezentată, în tehnica repusajului, o scenă de cult înfățișând patru femei: două aflate pe un scaun fără spătar, ținând fiecare într-o mână un rhyton, cu decor de nervuri dispuse în ove alungite, și în alta o fială cu umbo, iar celelalte două, în picioare, cu mâna dreaptă ridicată.” [4]



Fig.2a



Fig.2b



Fig.2c



Fig.3

Fig 2. a,b,c - Rhytonul de la Poroina Mare, Foto: Marius Amarie

Fig.3. Coiful de la Coșofănești – detaliu, Foto: Marius Amarie

<http://www.capodopere2019.ro/rhytonul-de-la-poroina-mare.html>,

accesat 02.06.2020

Din analogiile stilistice descrise de același autor evidențiem următoarele: „O scenă asemănătoare este redată și pe una dintre cnemidele din tezaurul de la Agighiol, în care un războinic șezând pe un scaun cu patru picioare, ține în mână un rhyton. De asemenea, pe obrăzarul drept al coifului din aur descoperit la Cucuteni-Băiceni (Fig.3), este reprezentat un războinic așezat pe un scaun cu spătar, care ține în mâna stângă un rhyton, iar în cea dreaptă o fială. Având în vedere analogiile stilistice și tehnica de execuție specific autohtonă, stângăcia artistului și chiar lipsa ideii de perspectivă în spațiu suntem îndreptățiți să considerăm că rhytonul de la Poroina Mare este un produs local al artei traco-getice, aflată la interferența influențelor grecești cu cele scitice, realizat într-o manieră indigenă și că datează din secolele IV - III a. Chr.” [4]

Vestigii ce ne mărturisesc despre prelucrarea lemnului și aplicarea lui în construcție pot fi observate pe relieful Columnei lui Traian din Roma, înălțată în 113 d. Hr., în cinstea victoriei asupra

dacilor. Aici, printre altele, putem observa elementele decorative lucrate în lemn la frontoanele caselor, frize romboidale etc. ce ne mărturisesc despre o cultură deja formată a prelucrării lemnului. [5, p.10]

Despre meșteșugul prelucrării lemnului, este descris de profesorul Gheorghe Postică în lucrarea sa „Civilizația medievală timpurie din spațiul pruto-nistean (secolele V-XIII)”, în care demonstrează că în perioada medievală timpurie, populația băștinașă a atins un nivel relativ înalt în tehnologia lemnăritului, prin prezența în așezări a scândurilor, pregătirea cărora necesită cunoștințe și instrumente speciale. De asemenea găsim că: „Lemnul avea cea mai mare întrebuințare în domeniul construcției – *locuințe, dependențe, ateliere meșteșugărești, fântâni, garduri, fortificații etc.*, - pentru care erau preparate bârne de diferite dimensiuni, nuiiele și scânduri, atestate prin descoperiri de fragmente carbonizate sau prin amprente pe bucăți de lut ars. Lemnul era utilizat de cele mai deseori la edificarea locuințelor. Din bârne sau nuiiele, erau construiți pereții, podurile și acoperișurile caselor. Pereții se construiau conform unor tehnici speciale, pe baza de furci sau „cunune” din bârne orizontale. Scândurile erau folosite în amenajarea interiorului caselor, la construcția de paturi, mese și scaune. Bârnelor și scândurile erau prinse, de regulă cu ajutorul unor cepuri de lemn sau prin metoda retezării și prinderii capetelor în sistemul „cozii de rândunică”. În sec X-XIII, în unele așezări încep să fie utilizate cuie de fier și scoabe de fier.” [6, p.167]

În baza săpăturilor arheologice din mai multe localități, cum ar fi Hansca, Molești, Rudi Echimăuți, Alcedar ș.a, au fost descoperite instrumente speciale pentru prelucrarea lemnului (topoare, tesle, răzuitoare, burghiuri, strunguri, dălți și cuțite) date cu secolele V-XIII. [6, p.167-168] Despre aceste instrumente, în afară de Gh. Postică, o confirmă mai mulți cercetători în acest domeniu, cum ar fi I. Tentiuc [7, p.115-116], G.B. Fiodorov [8, p.50] ș.a.

Îndeletnicirile meșteșugărești purtau pecetea economiei naturale, de aceea ele aveau caracterul industriilor casnice, atât pe domeniile feudale cât și în gospodăriile țărănești. În veacul al XV-lea se constată un progres vizibil în principalele meserii, cum ar fi prelucrarea

metalelor, lemnului, pietrei, a pieilor, țesutul, olăritul, morăritul ș.a. Totuși, acestea nu vor evolua spre manufacturi decât mult mai târziu: producția manufacturieră va apare, în Transilvania, în secolul al XVI-lea, iar în Muntenia și Moldova o sută de ani după aceea. [9, p.135-136]

Dispariția numeroaselor obiecte lucrate în lemn limitează considerabil câmpul observațiilor asupra operelor sculpturale ale secolelor XIV-XV. Lucrările executate în piatră sânt aproape în întregime legate de edificiile religioase sau de cultul morților. [9, p.152]

Secolul al XVI-lea a putut păstra mai multe opere de o reală valoare artistică executate în lemn. De cele mai multe ori, aici e vorba de decorarea edificiilor de cult, în special sunt ușile, stranele, jilțurile, iconostasele ș.a., care sunt bogat ornate și împodobite cu decor geometric sau floral, mai rar cu figuri animaliere sau antropomorfe. [5, p.11] Deosebit de relevante pentru arta lucrării lemnului sânt ușile bisericii de la mănăstirea Cotmeana și ușa bisericii de la mănăstirea Tazlău. Cea din urmă a fost lucrată în 1596 de către meșterul Cosma. În consonanță cu înclinația generală din acel moment spre somptuos și decorativ, opera acestui meșter foarte înzestrat îmbină în aceleași eforturi stiluri de proveniență gotică, renașcentistă și orientală. [9, p.199] Pe lângă ornamentul geometric, sub forme de rozete și alte elemente decorative, este sculptat un element figurativ care ne prezintă stema Moldovei pe un scut încadrat de un patrub. [5, p.11]

Prin efortul obștilor monahale, la multe mănăstiri, între care și Voroneț, pe parcurs de secole au fost confecționate numeroase valori atât ecleziastice, cât și culturale. Dintre puținele relicve voronețene care prezintă pe deplin valoarea artistică a lemnului se cunosc:

– „JILȚ DOMNESC (Fig.4), numit „tronul Măriei Sale Ștefan cel Mare”, confecționat din lemn (2,22 x 70 x 87 cm), datat cu sec. XVI, după unii cercetători din vremea lui Petru Rareș. Este apreciat drept o valoroasă piesă de sculptură în lemn, relicvă de artă medievală cu elemente renașcentiste. Jilțul este înfrumusețat cu elemente geometrice și vegetale, și foarte rar figurativ umane. Scaunul domnesc prezintă și unele porțiuni sculptate, ce înfățișează scene de vânătoare.” [10, p.64]

– „Un alt JILȚ ARHIERESC (Fig.5), este plasat în naos, pe dreapta, datat cu sec. XVI și considerat a fi al mitropolitului Grigorie Roșca. Jițul este făcut din lemn de tisă, predominând culorile verde și roșu, părțile laterale – cu baluștri, cu sculptură simplă decorativă, cu motive geometrice, pe spătar are roza vânturilor, cu diametrul de 47 cm, dedesubt sunt trei rânduri de baluștri de 10 cm înălțime, iar pe lateral – câte 4 rânduri de baluștri.” [10, p.65-66]

– „Naosul bisericii este întregit pe dreapta și pe stânga de două strane, în care sunt montate perechi câte șase jițuri (Fig.6), date cu sec. XVI, Fiecare dintre cele 6 perechi de jițuri reprezintă o sculptură în lemn de paltin (1,85 x 53 x 71 cm), vopsite, predominând culorile roșu, galben și albastru – policromat. Spătarele jițurilor au două rânduri de baluștri de 14 cm înălțime, pe lateral câte trei rânduri de baluștri și sunt sculptați simpli, cu floare, și dedesubt motive geometrice. Lateralele exterioare ale jițurilor au sculptură sub formă de vrejuri de floare și flori, pictate în roșu, albastru și ocru. Sub aspect artistic, aceste strane au o variație de motive decorative și fiecare porțiune a lor aduce ornamente de diferite stiluri ingenios îmbinate. Cercuri încrucișate, de tip bizantin, se suprapun în alte porțiuni unor ornamente gotice sau unor împletituri bizantine și orientale. Baghetele, în formă de popici și cu mici nasturi strunjiți, alternează cu motive traforate. Pe unele strane – motivul florii de mărgărită, înscris într-un cerc, frecvent și în fresce. Este o suprapunere peste motivul discului solar. Acest cerc sau rozacee, așezat în mijlocul spetezei, este înconjurat cu un joc de tulpini, cu câte un mic trifoi la vârfuri. În pronaos sunt plasate alte strane, de o factură mai rudimentară, pe care o inscripție le datează cu anul 1577.” [10, p.65]

De asemenea la mănăstirea Voroneț se mai păstrează două cruci sculptate în lemn datate cu anii 1542 și 1550. [10, p.65]



Fig.4. Jilț domnesc (după restaurare), Voroneț



Fig.5. Jilț arhieresc, de la Voroneț



Fig.6. Jilțuri din strana bisericii „Sf. Gheorghe”, Voroneț

Un interes deosebit o reprezintă și jilțurile domnești de la Moldovița și Probota. Primul este destul de somptuos, fiind decorat pe întreaga suprafață. De jur împrejur este dispus un ornament geometric cu împletituri și elemente de ajur. Speteaza înaltă este înfrumusețată cu o rozetă impunătoare care domină compoziția întregii construcții. Toate aceste componente formează un ritm bogat și o plasticitate expresivă ce vorbesc de un nivel înalt al măiestriei meșterului. Jilțul de la mănăstirea Probota, are aproximativ aceleași caracteristici stilistice, reprezentând la fel o valoare artistică. [5, p.11]

Mobilierul artistic din reședințele domnești și din casele boierești din Moldova și Țara Românească care ar data din secolul al XVII-lea nu s-a păstrat. Totuși putem urmări evaluarea prelucrării artistice a lemnului din lăcașurile de cult. “Articolul cel mai răspândit din

această categorie este iconostasul. Din prima jumătate a secolului al XVII-lea datează iconostasele de la Buhalnița, Dobrovăț, Rădeana, Vânători-Neamț, Bistrița-Vâlcea, Crasna-Gorj ș.a. Dar cele mai multe și mai reușite sânt din a doua jumătate a secolului și mai cu seamă din timpul domniei lui Constantin Brîncoveanu, așa cum se poate vedea pe exemplul iconostaselor de la Filipeștii de Pădure (1688), Măgureni, Arnota și Hurez (1694), biserica domnească din Târgoviște (1697), biserica mănăstirii Polovragi (1699). Atât icoanele dispuse în câteva registre cât și grinzile dintre registre, împreună cu colonetele dintre icoane, sânt decorate cu deosebită finețe. Cele dintâi sânt pictate, celelalte două, adică grinzile și colonetele, sânt ornate cu reliefuri, vrejuri vegetale și reprezentări animaliere. Arta lucrării în lemn s-a manifestat din plin la executarea ușilor de la iconostase și de la intrarea în unele biserici. Cele de la iconostase au, de regulă, o ornamentică sofisticată, aparent supraîncărcată. Motivele aproape exclusive de ornare sânt vegetale și florale, dar ușile pot avea și un mic spațiu pictat. Ușile de la intrare sânt executate de asemenea cu elemente vegetale și florale, dar în relief plat, ceea ce le imprimă o anumită discreție și eleganță. Aceste elemente pot fi cuprinse în dreptunghiuri mai mari ori mai mici, întretăiate de linii sau, mai des, de grinzi împodobite în alt registru decât câmpul decorat.” [9, p.237]

Pentru întregirea tabloului, ne vin în ajutor descrierile făcute de cronicari și călătorii străini. De exemplu, relatările făcute de Paul de Alepa (1637-1667), cuprinde mai multe descrieri de biserici și mănăstiri vizitate prin Țara Românească și Moldova. Printre ele găsim și descrierea jilțului din biserica mănăstirii Golia: „Jilțurile sunt lucrate cu o artă minunată, făcute din chiparos, lucrate la strung și sculptate ca o dantelă.” [11, p.40]. Un alt jilț descris este de la mănăstirea și biserica Galata: „În fața coloanei din dreapta este și jilțul aurit al răposatului domn, (reoferindu-se la Petru Șchiopul), cu un baldahin cu o cruce sus și doi vulturi de cele două părți. Deasupra capetelor lor sunt două coroane aurite în întregime cu foi de aur.” [11, p.51]

Paul de Alepa ne oferă și o imagine a unui interior din casele din acele timpuri: „Înlăuntrul caselor sunt scaune de jur împrejur și o masă sprijinită la mijloc pe un picior ca în casele europenelor. În loc

de mobilier sunt numai covoare și covorașe atârnați pe pereți.” [11, p.27] Din această descrierea putem concluziona că era un număr restrâns de piese de mobilier în locuințe.

În sec. XVIII putem observa o varietate stilistică în prelucrarea artistică a lemnului, începând de la cel de factură orientală, în interiorul caselor înstărite și bogate. Multe articole, cum ar fi ușile bisericilor Cotroceni (1707), Antim (cca 1715), Stavropoleos, paraclisului de la Hurez, ale bisericilor monastice Surpatele și Tismana, sânt lucrări tipic brâncovenești prin efortul de a realiza o compoziție simplă cu un decor vegetal debordant. Ornamentația barocă, tot mai des este întâlnită la iconostase. Aceasta cerea o pregătire foarte bună a meșterilor care lucrau în lemn, fapt ce duce la apariția unor șantiere vestite în acea vreme, ca cele din București, Craiova, Brașov, Iași, Suceava etc. Printre cele mai frumoase iconostase din epocă se află cele din bisericile Bengești (jud. Gorj), Sf. Gheorghe a vechii mitropolii din Iași, Sărindar din București, a schitului Balamuci (jud. Ilfov), a mănăstirii Antim, cel al catedralei din Blaj ș.a. În stil baroc sânt lucrute și multe piese de mobilier, cum sânt, de ex., jilțurile arhieresti de la patriarhie, din muzeul Mogoșoaia, din bisericile Sf. Gheorghe din Iași, Sf. Ilie-Rahova (București) ș.a.

De aceeași manieră sânt executate multe analoghioane și tetrapoduri. Puțin mai târziu apar primele semne de trecere la faza rococo, așa cum se poate vedea în bisericile Banu și Burdujeni-Târg sau în cele ale mănăstirilor Putna și Moldovița. Astfel prezența volutelor, scoicilor, liniilor sinuoase, abundența dantelărilor este un lucru obișnuit. [9, p.291]

Una din cele mai vechi biserici de lemn din Basarabia este considerată Biserica Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil din Petrușeni, care a fost construită la 1702. Biserica dată a fost un model elocvent de arhitectură de cult de factură populară, meșterii rurali urmând tradițiile vechii arhitecturi medievale a lemnului. Era compartimentată tradițional în naos, pronaos și altar. [12, p.43]

Despre amploarea folosirii lemnului în construcția bisericilor denotă faptul că în anul 1812 din 775 de biserici, câte au fost înregistrate în Basarabia, doar 40 erau de piatră, celelalte fiind de lemn. Dintre ele la începutul secolului XXI în spațiul nostru cultural

au rămas peste 80, ceea ce înseamnă că avem un patrimoniu destul de modest față de vechea tradiție și față de câte au păstrat țările învecinate. Doar 17 biserici dintre cele care au supraviețuit intemperiilor vremii datează din secolul al XVII-lea – prima jumătate a secolului al XIX-lea și sunt continuatoare ale vechilor tradiții seculare autohtone. Conform unor estimări de aproximare: de-a lungul a peste cinci secole de existență de la descălicarea țării din 1359 în Moldova medievală cuprinsă de Nistru și crestele munților Carpați s-au construit și perindat în timp între 12-15 mii de exemplare de biserici realizate din bârne de lemn de stejar sau brad. [13, p.78]

La Muzeul de Stat de Arte Plastice din Chișinău se găsesc mai multe lucrări datate cu sec. al XVIII-lea – începutul sec. al XIX. Acestea prezintă fie diferite detalii de iconostas, cadre de icoane, frize decorative, fie detalii de troițe cum ar fi Apostolul Ioan și chipul Maicii Domnului. Detaliile au decor expresiv, bine armonizat și atrăgător. [5, p.15]

Spre sfârșitul sec. XIX, începe procesul declinului artei sculpturale, sfârșitul fiindu-i prevestit tocmai de delirul somptuos al formelor rafinate, care se face simțit mai ales în iconostase. Dominante devin principiile clasiciste. Sculptura este redusă, iar nivelul artistic devine mult mai scăzut. [5, p.11]

În sec. XX, declinul în arta tradițională este resimțit și mai mult. Cum afirmă V. Malcoci, „Datorită unor noi modalități de a gândi plastic, paralel cu declinul artei religioase tradiționale, este favorizată apariția și evoluția sculpturii laice moderne.” [5, p.16]

Privitor la interiorul țărănesc, găsim un material prețios realizat de Institutul de Cercetări Sociale al României: Regionala Chișinău, între anii 1939 – 1940, care reprezintă viața socială a basarabenilor din acel timp, iar studiul multilateral realizat în teren, în câteva sate reflectă și succint despre descrierile interioarelor din locuințele țărănești ce reprezintă un interes sporit în lucrarea de față. Astfel găsim în articolul realizat de profesorul Ioan Antonovici – unde menționează ca „satul Copanca nu prezintă manifestări atât de bogate de artă plastică, așa cum se întâlnesc în alte sate basarabene... Casele cu două odăi și mai rar cu trei, sunt cele mai obișnuite.” Iar despre mobilierul întâlnit în aceste case scrie ca: „Deosebirile de aspect ale

interioarelor diferitelor neamuri sunt neînsemnate. Aceiași mobilă sumară, mese, scaune, blidare, câte un bufet, mereu același pat de lemn sau de fier, cu cuvertură ornată cu chenar brodat, se întâlnesc peste tot. În pat două – trei teancuri de perne neutilizate, din cauza fețelor frumos brodate sau dantelate. Pe masa acoperită cu „stricătoare” (fața de masă) din două lățimi, stă câte un samovar, redus, de multe ori, la un rol decorativ.” Iar despre interiorul casei mari scrie că „... e nelipsit *drănițarul* sau *culmea* – un băț suspendat, de cele două capete, cu sfori, de plafon. Pe acest băț – garderobă, stau înșirate toate broboadele, fustele, colanele și alte obiecte de îmbrăcăminte festive ale femeilor.” [14, p.546]

Incursiunile în descrierea succintă a mobilierului din lăcașele culte în evoluția sa istorică ne permite să afirmăm, în lipsa materialului documentar despre mobilierul țărănesc, că prelucrarea lemnului și prezența lui în casele țărănești, chiar în număr limitat de piese, era inevitabilă. Iar cercetările de teren, realizate de noi, pe întreg teritoriul al R. Moldova, cât și prezența mobilierului țărănesc în muzeele etnografice din țară, ne permite să avem acces la puținele piese de mobilier păstrate, de la sf. sec. XIX – prima jumătate a sec.XX, și care ne prezintă un material de o vastă valoare artistică.

În concluzie, putem spune că cercetarea făcută de noi are importanța de a valorifica piesele de mobilier, încă existente, cât și restabilirea tabloului general cu privire la evoluția acestuia până la mijlocul sec. XX, din punct de vedere istoric, funcțional și artistic. Oferind un material prețios pentru meșterii populari, care depun efort pentru valorificarea și păstrarea patrimoniului cultural, pentru designerii de mobilier care încearcă să introducă elemente tradiționale în mobilierul modern, pentru istorici și etnografi care tind să prezinte habitatul țăranilor cât și pentru toți iubitorii de frumos sau interesați de acest subiect.

Bibliografie

1. I. Borzic, V. Chirică, *Paleoliticul superior din spațiul Carpato-Nistean: Aspecte culturogenetice și cronostratigrafice*, pp.9-36, în *Tyragetia*, serie nouă, vol. III [XVIII], nr. 1, Arheologie. Istorie Antică, Chișinău 2008;

2. I. Scurtu, România Evoluție în Timp și Spațiu, Arhivele Naționale ale României, Editura Enciclopedică, București, 1996;
3. https://www.nationalmuseum.md/ro/timetape/vi_ultimele_secole_ale_mileniului_al_ii_lea/epoca_fierului_si_epoca_antica/, accesat 25.05.2020;
4. A. Arbunescu, *Rhytonul de la Poroina Mare*, <http://www.capodopere2019.ro/rhytonul-de-la-poroina-mare.html>, accesat 02.06.2020;
5. V. Malcoci, *Decorul în lemn din arhitectura populară moldovenească*, Ed. Cartea Moldovei, Chișinău, 2006;
6. Gh. Postică, *Civilizația medievală timpurie din spațiul pruto-nistrean (secolele V-XIII)*, Ed. Academiei Române, București, 2007;
7. I. Tentiuc, *Populația din Moldova Centrală în sec. X-XIII*, Ed. „Bons Office” Chișinău, 2017;
8. G.B. Fiodorov Gorodiștce Echimăuți, C.S. IIMC, 1953, p. 50;
9. I. Țurcanu, *Istoria românilor. Cu o privire mai largă asupra culturii române*, Editura Istros, Brăila, 2007;
10. A. Eșanu, V. Eșanu, *Mănăstirea Voroneț. Istorie, cultură, spiritualitate*, Ed. Phontos, Chișinău, 2010;
11. *Călători străini despre țările române*, vol.VI, București, 1976;
12. I. ȘTEFĂNIȚĂ. *Arhitectura ecleziastică din Republica Moldova între protecție și degradare, în Patrimoniul bisericesc: Materialele conf. șt.-practice "Protejarea patrimoniului bisericesc – imperativ al timpului" (5 apr. 2011) și ale conf. "Patrimoniul bisericesc – recuperarea trecutului" (3 mai 2012, ed. a 2-a) / Mitropolia Chișinăului și a întregii Moldove, Dep. Arhitectură, Restaurare și Pictură Bisericească ; Chișinău, 2013;*
13. E. Bâzgu, *Restaurarea și punerea în valoare a bisericii de lemn din satul Palanca: probleme de reconstituire a formelor originale, în Patrimoniul bisericesc : Materialele conf. șt.-practice "Protejarea patrimoniului bisericesc – imperativ al timpului" (5 apr. 2011) și ale conf. "Patrimoniul bisericesc – recuperarea trecutului" (3 mai 2012, ed. a 2-a) / Mitropolia Chișinăului și a întregii Moldove, Dep. Arhitectură, Restaurare și Pictură Bisericească, Chișinău, 2013;*
14. *Buletinul Institutului de Cercetări Sociale al României: Regionala Chișinău. - 1939 – 1940 – Tom 2., , Chișinău, 1939.*